

Paul Le Blanc: Ukrainas kamp för frihet: för socialister är det en fråga om solidaritet och självbestämmande

[Ur [Links International Journal of Socialist Renewal](#), 8 maj 2024. Texten baserar sig på ett tal som Le Blanc höll 5 april 2024. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

För de som stöder socialism och demokrati är det nödvändigt att stöda det ukrainska motståndet mot Rysslands invasion av deras land. Här vill jag ge lite historisk och politisk bakgrund till varför jag tycker det.

Det har funnits många ekonomiska, politiska och kulturella likheter mellan Ryssland och Ukraina – delvis på grund av att Ukraina från och med Katarina den storas regeringstid i slutet på 1700-talet var en del av det ryska tsardömet. Under lång tid kallade revolutionärer tsardömet för ”ett fängelse för nationer”, just på grund av att det skapades genom att ett flertal nationer gradvis erövrades och med tvång införlivades i ett allt större territorium som dominerades av den mäktiga, våldsamt auktoritära tsaristiska monarkin.

Ekonomi var inledningsvis en sorts feodalism där en bondemassa brutalt sögs ut av en rik minoritet av jordägande adelsmän, med stöd från den tsaristiska regimen. Under 1800-talet och 1900-talets början försökte tsarerna också främja en kapitalistisk industrialisering i hela tsardömet, för att göra Ryssland mer konkurrenskraftigt – ekonomiskt och militärt – under dåtidens globala maktkamp.

Men det ledde till det icke avsedda resultatet att hjälpa till att skapa socialistiska och arbetarrörelser som alltmer drogs till marxismen, och 1917 kulminerade i en kommunistisk revolution som leddes av Lenin och hans kamrater, och som – efter ett tre år långt inbördeskrig – ersatte både feodalism och kapitalism med vad många hoppades skulle blomma ut i en socialistisk ekonomi. Men när Lenins regim ersattes av Josef Stalins regim kom istället en byråkratiskt auktoritär samhällsordning att härska över större delen av det som hade varit det ryska tsardömet, inklusive det nuvarande Ryssland och Ukraina. Med hjälp av brutala medel drev en statskontrollerad ”kommandoekonomi” igenom en modernisering av ekonomin av det som kom att kallas De Socialistiska Rådsrepublikernas Union (Sovjetunionen).

Trots det nya systemets ekonomiska framsteg ansattes det av djupt rotade motsättningar och instabilitet. Det hängde samman med det byråkratiska systemets förtryckande karaktär, med dess systematiska brott mot mänskliga rättigheter och folkliga strävanden. Det var också förknippat med kontinuerlig fientlighet och ekonomisk rivalitet från världens högt utvecklade kapitalistiska delar. Dessa problem och detta tryck ledde så småningom till att Sovjetunionens ekonomiska och politiska system föll samman. En aspekt av detta sammanbrott blev att det återuppstod en nationalism som fick förtryckta territorier att bryta sig ut från det gamla ”fängelset för nationer”, och exempelvis ledde till Ukrainas självständighet 1991. Sammanbrottet innebar också att delar av den byråkratiska diktaturens översta skikt stödde en återgång till kapitalism, och samtidigt lade vantarna på det som hade varit offentligt ägda resurser och rikedomar. Dessa kapitalistiska ”oligarker” uppstod i hela det sönderfallande Sovjetunionen – i Ukraina såväl som Ryssland. Båda ländernas ekonomier har privatiserats och givit upphov till dessa egoistiska ekonomiska oligarker. Det kombineras med en hisnande korrupktion och ojämlikhet som rusar i höjden, på bekostnad av den stora majoriteten

ryssar och ukrainare. Under denna period av krig mellan Ryssland och Ukraina är en sådan kapitalism det dominerande produktionssättet på *båda* sidor.

Delar av det nationalistiska återuppvaknandet i det tidigare Sovjetunionen förknippades med gamla versioner av en auktoritär, rasistisk (ofta antisemitisk) extrem högnationalism som blev förhärskande i hela Östeuropa – i högsta grad inklusive i Ukraina och det tsaristiska Ryssland. Det var motsatsen till den marxistiska och kommunistiska ideologin, men efter kommunismens sammanbrott har det ibland tagit formen av nyfascistiska och nynazistiska ideologier och organisationer, speciellt vid krigsfronten och på *båda* sidor. Seriösa analytiker konstaterar dock att det är marginellt – vilket är rimligt med tanke på de fruktansvärda erfarenheterna av det mordiska nazistiska angreppet under Andra världskriget.

Å andra sidan finns det betydande skillnader mellan Putins och Zelenskyjs regimer – liksom en viktig likhet: att ingendera är värd att få stöd från socialister.

Vi kan titta på Ryssland först. När den reformvänlige kommunistledaren Michail Gorbatsjov ersattes av Boris Jeltsin, vilket ledde till krossandet av Sovjetunionen, så införde Jeltsin en övergångspolitik som kännetecknades av korruption, kaos och en nedåtgående ekonomisk spiral och sjunkande rysk levnadsstandard. Det beledsagades också av en ökad makt för oligarkerna.

Ur denna katastrofala situation kom Vladimir Putin till makten, och införde en så kallad ”styrd demokrati” och reglerad kapitalism. Oligarkerna begränsades och tvingades följa nya regler som sattes upp av Putins stat.

Putin och hans närmaste lyckades skaffa sig grepp om enorma rikedomar, men för att rättfärdiga den ökade centraliseringen av den politiska makten, och ideologiskt motivera en alltmer enhetlig rysk stat, uttryckte de konservativa ideal från den gamla tsaristiska samhällsordningen: ortodoxi, envælde och nationalitet. Med ”ortodoxi” syftade dessa ideologer på den ryska ortodoxa kyrkans makt. Med ”envælde” syftade de på en despotisk regim som inte tolererar att någon utmanar dess makt och använder brutalt våldsamma kosacker och andra förtryckande krafter för att skrämja kritiker och krossa alla seriöst oliktankande. Med ”nationalitet” syftade de på ett enormt imperiums aggressiva makt, där alla etniska grupper skulle överge sina speciella kulturer och språk och istället anta det enade Storrysslands kultur och språk. Putin har förklarat sin världsbild i dessa ordalag.

En källa till Putins makt hade han sin till stor del (men inte helt) oduglige företrädare Boris Jeltsin att tacka för. Jeltsins ojämlika och korruperade kapitalistiska övergångspolitik utmanades av det halvt demokratiska parlament som upprättades i efterdyningarna till kommunismens sammanbrott. Med stöd från armén körde Jeltsin över Rysslands parlament, och angrep det slutligen fysiskt och beordrade upplösning av det. Han drev igenom en ny konstitution som upprättade en auktoritär verkställande del av förvaltningen, som gjorde det möjligt för honom att härska med hjälp av lagstadgar. Det röjde vägen för Putins senare funktionssätt, som är förhärskande idag.

Den här sortens politisk centralisering och auktoritarism uppstod inte i Ukraina, även om, som Julija Jurtjenko berättar, en ”auktoritär nyliberal kleptokrati” – som inte har kuvats av en figur som Putin – har fortsatt att forma politiken i Ukraina, på bekostnad av en majoritet av landets arbetande folk. Ukrainas president Volodymyr Zelenskyj valdes på en plattform mot korruption, men ändå delar många ukrainska socialister den bedömning som aktivisten Vladyslav Starodubtsev från Sotsialnyi Ruch gör:

Redan före kriget har det varit en av de mest populära regeringar som Ukraina har haft – vilket inte säger något bra om den, utan bara att den inte var lika usel som de tidigare regeringarna. Zelenskyjs parti, Folkets tjänare, har blivit det mest progressiva partiet i parlamentet i sociala frågor som hbtq-rättigheter, motstånd mot våld mot kvinnor och så vidare. Men större delen av denna politik har de förespråkat med integrering i Europa i åtanke, och inte på grund av att partiet i sig är progressivt.

På det ekonomiska området har Zelenskyjs parti en marknadsfundamentalistisk linje, och har antagit en nyliberal lagstiftning för att avreglera arbetsförhållandena, vilket har försvagat styrkan med kollektivavtal och fackföreningar. På grund av sin marknadsfundamentalistiska världssyn anser det att fackföreningar och all sorts ekonomisk demokrati är skadligt för den ekonomiska utvecklingen.

Vi måste också beakta konfliktens internationella ramar, vilka inbegriper imperialismens centrala roll för världspolitiken. De som tror på socialism och demokrati – att folket ska härska över vårt ekonomiska och politiska liv – måste gå mot imperialismen. Med *imperialism* menar jag militär och/eller politisk och/eller ekonomisk expansion utanför sitt eget lands gränser i syfte att trygga sin egen ekonomiska välbefinnande, inklusive behovet att säkra marknader, råvaror och investeringsmöjligheter. USA-imperialismen är en verklighet i vår värld. Det har varit fallet sedan åtminstone 1890-talet, även om man skulle kunna hävda att det har varit så sedan 1790-talet. Men varken Lenin eller Rosa Luxemburg ansåg att imperialismen representerades av ett enda ondskefullt land, utan snarare av alla länder i vår epok – som förtrycktes av konkurrerande och stridande eliter i de så kallade ”stormakterna” – och återspeglade den globala ekonomins kapitalistiska dynamik. Både Lenin och Luxemburg ansåg att imperialismen i högsta grad innefattade både USA och Ryssland. Och det är fortfarande fallet även idag.

Om vi för ett ögonblick koncentrerar oss på USA-imperialismen, så måste man förstå att ett av imperialismens centrala verktyg är NATO. Det är en militärallians från 1949 som utformades för att bromsa och slå tillbaka det hot som Sovjetunionen och möjliga revolutionära uppror utgjorde mot de kapitalistiska intressena. EU har varit ett annat verktyg för kapitalistisk utvidgning och stabilitet. Både NATO och EU finns med i en skarpsinnig analys som gjorts av den politiske forskaren John Mearsheimer, en inflytelserik kritiker av USA:s nutida utrikespolitik. Han hävdar att amerikanska beslutsfattare har ”drivit på för att inkludera Ukraina i väst för att göra Ukraina till ett bålverk för väst vid Rysslands gräns”. Han ser NATO:s och EU:s utvidgning som ett försök att göra Ukraina till en proamerikansk liberal demokrati, på bekostnad av Rysslands maktintressen.

Det finns oförenliga skillnader mellan Mearsheimers liberalt realistiska sätt att se på världen och Lenins revolutionärt socialistiska förhållningssätt, som påverkar mitt eget synsätt. Jag vill avsluta med att beskriva något som är liktydigt med en debatt mellan Mearsheimer och Lenin.

Mearsheimer konstaterar, att när USA:s maktelit under kalla kriget befann sig i en liknande situation som Putins idag, störtade den ”demokratiskt valda ledare på västra halvklotet för att vi inte var nöjda med deras politik. Det är så stormakter beter sig.” Han anser det därför rimligt att Putin vill ”installera en protysk regering i Kyiv, en regering som anpassar sig till Moskvas intressen”. Han anser att USA:s och Rysslands regeringar kan och borde förhandla på sätt som respekterar varandras ”intressen”, och utarbeta en kompromiss i linje med dessa intressen.

Lenins revolutionärt marxistiska förhållningssätt skiljer sig från Mearsheimers. Han betonar de verkliga klasskonflikterna och vägrar blanda ihop alla klasser med sina respektive länders rege-

ringar. ”Stormakternas” utrikespolitik är alltid i de privilegierade och rika eliternas intressen, och på bekostnad av den arbetande majoriteten. Han avvisar fullständigt ”stormakternas” rätt att kräva att få som de vill.

Mearsheimer berättar: ”I en perfekt värld vore det underbart om ukrainarna var fria att välja sitt eget politiska system och välja sin egen utrikespolitik. Men”, varnar han, ”i den verkliga världen är det inte genomförbart. Ukrainarna har ett egenintresse av att verkligen lyssna på vad ryssarna vill ha av dem. De löper en stor risk om de på ett grundläggande sätt fjärrar sig från ryssarna.”

Nej, svarar Lenin. I en perfekt värld skulle ukrainarna ha rätt till självbestämmande – till ett fritt och oberoende Ukraina, politisk och ekonomisk demokrati och ett anständigt liv för alla. Förvisso är det inte genomförbart i den ”verkliga världen”. Men istället för att böja sig för sin förtryckare ska man *kräva* ”det omöjliga” och kämpa för det som gör den nya verkligheten ”perfekt”. Det innebär att kämpa mot Putins invasion, precis som det innebär att kämpa mot Zelenskyjs nyliberalism. Och en sak till – bland ”ryssarna” finns det också personer som precis som vi längtar efter politisk och ekonomisk demokrati och ett anständigt liv för alla. Och det finns sådana personer bland västeuropéer, bland folken i Amerika och Asien och Afrika. Om vi ska få en verkligt perfekt värld måste kampen omfatta oss alla.

Jag vill lägga till ett par extra minuter till mitt föredrag för att ta upp en viktig fråga. Var ska Ukrainas frihetskämpar få sina vapen? De ska få sina vapen varhelst och hursomhelst de kan – annars kommer deras kamp för frihet oundvikligen att leda till ett blodigt nederlag mot förtryckarna.

Denna fråga om liv och död har uppstått gång på gång under historien. Och frihetskämpar får ibland dessa vapen från sina förtryckares rivaler, till och med från källor som representerar motsatsen till det man kämpar för.

Ett av många exempel är den amerikanska revolutionen 1775-1783.¹ Pengar, vapen och direkt militärt stöd från den *franska* monarkin hjälpte Nordamerikas antikoloniala revolutionärer att bryta sig loss från den *brittiska* monarkin. Vissa hävdar att imperialistländerna ger sådan hjälp för att utnyttja situationen till sin egen fördel. Absolut – det är vad imperialister alltid gör. Men revolutionärer och frihetskämpar försöker också utnyttja situationen till sin egen saks fördel.

Det leder till min sista punkt. Det hade varit ett misstag av de amerikanska revolutionärerna om de i utbyte mot den franska hjälpen hade brutit mot revolutionära principer genom att ansluta sig till det franska imperiet – precis som det vore ett misstag av dagens revolutionärer att integrera sig i NATO. Men det är inte något misstag när revolutionärer under en kamp på liv och död accepterar vapen från antingen den franska monarkin 1778 eller från länder som tillhör NATO idag. Om revolutionärernas och frihetskämparnas sak är rättvis, så kommer de att luta åt att kämpa för seger med alla medel som krävs.

---

1 Bland exempel från 1900-talet som är värda att undersöka: den ryska revolutionen 1917, kriget mellan Italien och Etiopien 1935-1936, det spanska inbördeskriget 1935-1939, kriget mellan Kina och Japan 1937-1945, ett flertal antikoloniala strider från 1940-talet till 1970-talet.